

MEEES NAGU OPERETT

Mart Sanderi tänavuse aasta lipukiri kõlab paljutähendavalt: „Teine noorus koputab uksele”. Elu on keeru peale teinud ja lennutanud Sanderi tagasi otsekui 15 aasta tagusesse aega, mil ta töötas Estonias ja elas südalinna vaikselt tänaval.

Tekst: Tiina Kruus
Fotod: Mardo Männimägi

M

Mart Sander (43) on augustis 2010 just selline, nagu miljonid austajad teda näha tavad: harjumuspäraselt pikk, nägus ja heas vormis. Kuid midagi tundub olevat ka teisiti: ta paistab tõsisem kui muidu. Asjalik. Innustunud. Võiks öelda, et lausa äraseletatud.

Tema tänavune hiigelprojekt – operett „Silva” – jõuab kohe-kohe rahvusooperi lavale ja sel hetkel, kui me intervjuuks kokku saame, pole veel teada, kas sellest tuleb triumf, põrumine või veel midagi kolmandat.

Kuigi operetti tavatsetakse pidada kerglaseks žanriks, on „Silva” Sanderile elu väljakutse. Estonia oli tema töökoht küll juba aastaid tagasi, kuid toona töötas ta tavalise kooriartistina. Nüüd on ta lennanud hoopis teistesse kõrgustesse, kui uus teatrijuht Aivar Mäe tegi pakkumise, millele oli võimatu ei öelda.

Ettepanek ei sündinud lausa tühjale kohale – Sanderi kontol on rida väiksemaid lavastusi kunagises erateatris Bel-Etage ja Inglismaal, lisaks mõned tele- ja filmilavastused. Kuid siiski, „Silva” on hoopis teine tera, potentsiaalne kassatükk rahvusooperis. „Teades Marti, tema teadmisi muusikateatrist, tema kunstilembust ja andekust igasugustel aladel, on operett just selline žanr, mis talle sobib. Muusikalavastuste tegijate rida on lühike ja seda on vaja pikemaks kasvatada,” põhjendab rahvusooperi juht Aivar Mäe oma valikut. „Muidugi on see suur risk,” nõustub ta. „Kuid hetkest, kui teatrijuht sõlmib lavastajaga lepingu, tähendab see usaldust.”

Niisiis kutsus Estonia Sanderi operetti lavastama. Aga te eksite, kui arvate, et see multita-

lent üheainsa, mis siis, et auväärse pakkumisega leppis. „Ütlesin juhtkonnale, et võiksin lavastuse puhul olla ka kostüümikunstnik. Seejärel pakusin end lavakunstnikuks ja lõpuks arvasin, et võiksin libretole ka uue tõlke teha. Nad naersid, aga olid lõpuks kõigegega nõus! Esitasin kõikvõimalikud kavandid, tegin elu ilusaima lavakujunduse maketi ja – kõik võeti vastu! Siis pakuti assistente. Mina küsisin vastu: milleks?” räägib Sander.

Ja ka see pole veel kõik. Sander on oma lavastuses ka ise laval, täites vaheldumisi ühte väiksemat rolli ja ka ühte meespeaosadest. Kas me veel imestame selle üle?

Teater, elu unistus

Nii ongi Sander rabanud, kaks proovi päevas ja kolmetunnine auk nende vahel omakorda kostüümiproovides või dekoratsiooniosakonnas. Lavastamisperioodiks jättis ta ära kõik haltuurad, mis pani küll majandusliku põntsu, aga see-eest ei väärunud miski ta keskendumist. „Mart ei tee ühtegi asja pealiskaudselt,” ütleb tema ammune sõbranna Pirjo Levandi. „Kõike, millega ta end seob, tunneb ta põhjani, ta ei sebi niisama ringi. Selles suhtes on ta imeline.”

Sander räägib teatrist teesklematu innuga nagu laps. Teater on tema unistus – koht, kus ta saab korraga rakendada kõiki oma lugematuid talente. Võib-olla on ta selle võimaluse eest, müts peos, vanajumala poole kummardanud. „Nagu Wagner ütles: teater on *Gesamtkunst*. Ma olen varasest lapsepõlvest kujutanud ette oma elu teatris, see on kõige kihvtim tegevus,” ütleb Sander.

„Olen sedasama tööd pidanud tegema üksi, täpselt koos ema ja isaga Bel-Etage'is, kusjuures veel ise asjale peale makstes, nii et nüüd on teatritegemine nagu puhkus. Ja ma saan selle eest veel palka!”

Ta oleks õnnelik, kui ta tulevik jääks teatriga seotuks. Neil päevil vaetakse, kas Estonia järgmise hooaja lavale võiks jõuda ka Sanderi kirjutatud muusikal.

Iha ja armastus

Pärast esietendust algab tavaline elu. Tavaelu tähendab seda, et me näeme Sanderit peale teatrisaali taas ka teleekraanil, tema tunnurollis. „Tantsud tähtedega” alustab oktoobris ja kui

KAS MITU TEGEVUSALA RIKASTAVAD VASTASTIKKU VÕI SEGAVAD ÜKSTEIST?

naissaaetejuhte on saate ajaloo jooksul olnud juba kolm, siis Sander püsib vankumatu tinasõdurina oma kohal. „Tublisid saatejuhte on palju, aga teatud amplituud on Mart Sander nii väikese maa nagu Eesti jaoks asendamatu. Ta on väga karismaatiline ja tohutult kiire reageerimisega. Pluss lai silmaring ja erudeeritus, lennult eri teemades orienteerumise võime – oma professionaalsetelt oskustelt on ta täiuslikkusele väga lähedal!” kiidab tantsusaate produtsent Raivo Suviste.

Isegi kui Sanderi kõrvad neid sõnu lugedes meelitatult roosatavad, on televisioon tema jaoks kui hetkeline kähkukas, mitte pühendunud armusuhe. „Televisioon kui fenomen mind ei eruta, see on nagu ajakirjandus võrreldes kirjandusega. Teater, kino ja kirjandus on kunst; tele ja ajakirjandus ühepäevaliblikad. Olen alati üritanud panustada jäävasse maailma.”

Kuid ta ei salga, et teletöö on stabiilne teenistus, mis pealegi hoiab tegija masside vaateväljas. Kui saatega „Tähed muusikas” ühel aastal pausi tehti, andis Sander oma orkestriga palju kontserpte, plaadistas ja tuuritas. Tuttavad aga ohanud meest linna peal nähes kaastundlikult: „Sa oled nüüd töötu?”

Siit jõuame peamise küsimuseni, milleni Sanderi-suguse mitmel rindel rabaja puhul ikka jõutakse. Kas mitu tegevusala rikastavad üksteist vastastikku või vastupidi, liiga paljude asjadega tegelemine killustab? Ei saa ju olla võrdset andekas igal alal... Sanderile pole teemapüstitus uus: „Tavaliselt küsin selle peale konkreetselt, mis on halvasti. Kas kostüümid oleks ilusamad, kui ma poleks lavastanud? Kas ma oleks parem saate-

Mart Sanderi eelistused

SÖÖGIKOHT. Olde Hansa. Just sellepärast, et see on turistilõks. Eestlased hoiavad eemale ja mina käin seal kogu aeg. Veel käin palju VS-is, kus on väga head india ja tandoori toidud. Estonia teatri puhvetis meeldib ka, see on nagu kodusöökla.

ŠOPPAMISPAIK. „Antique&Repro” pood. Avastasin, et olen neilt palju asju ostnud. Šoppamiskoht on ka eBay. Ma muidu väga poodides ei käi.

VABA AJA VEETMISE KOHT. Õhtuti olen tavaliselt tööl. Kui ma pole ise laval, siis olen kodus, kus mul on iseendaga väga lõbus.

juht, kui ei käiks pulmaisaks? Mul hakkaks igav, kui ma mitut asja ei teeks. Ma ei viitsi eriti puhkusel käia. Minu jaoks on puhkus see, kui ühel hooajal keskendun maalimisele ja teisel lavastamisele.”

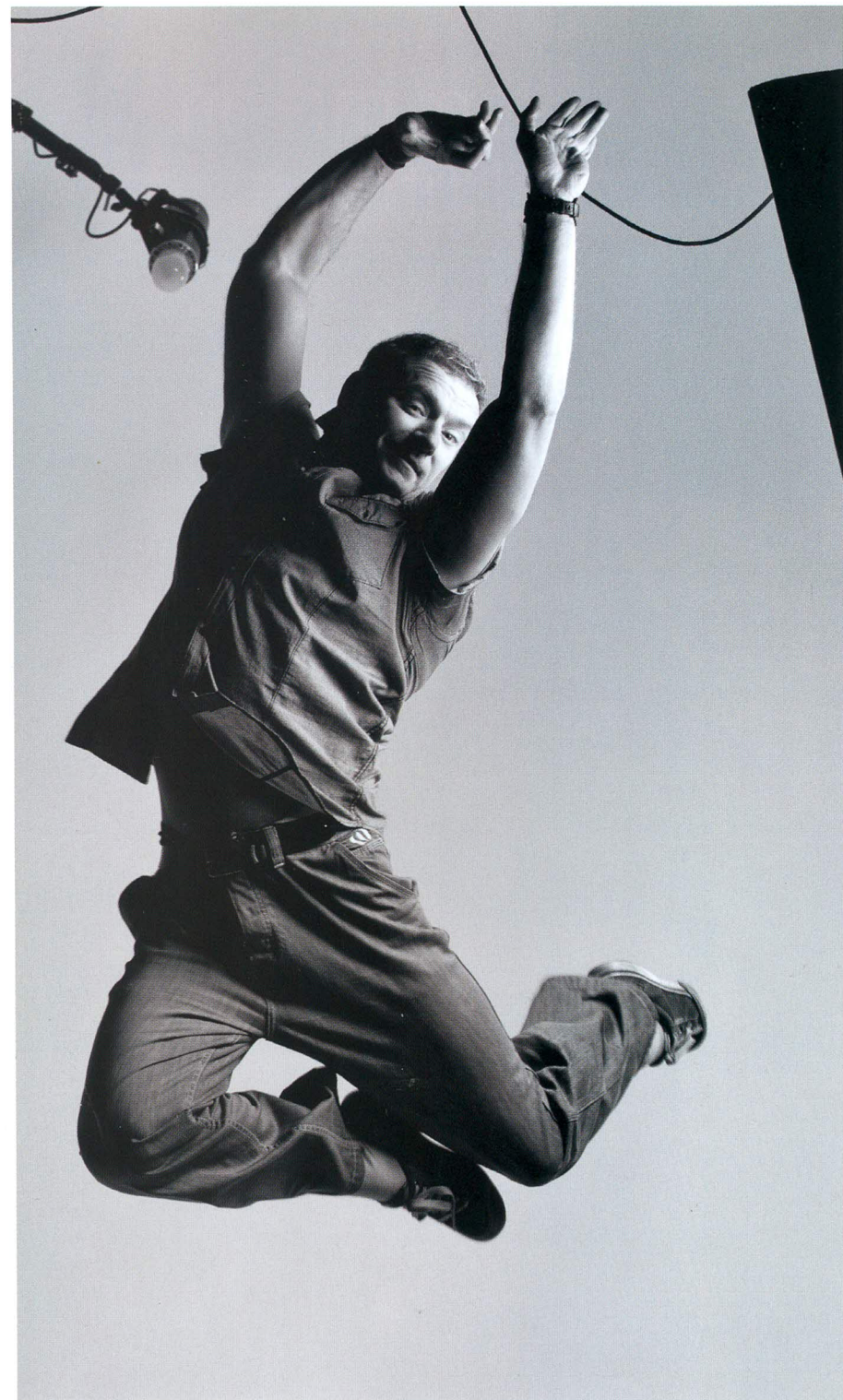
Lauljast kolleeg Janne Ševtšenko ütleb, et Sanderi suurim nõrkus on ilu. Seda silmas pidades pole vähimatki imestada, et peale muusika ja teatri on ta viimastel aastatel innukalt sukeldunud kunstivalda: maalides ja kunstigaleriid pidades. Veel mõne nädala on Kolme Õe hotellis üleval tema vanalinnavaadete näitus, mille müügieduga on ta igati rahul. „Kui olen üritanud teha viimistletud ja läbikomponeeritud teoseid, söimatakse neid kitsiks. Tegin nüüd siis meinstriimi: kiirelt, kolme nädalaga, visandlikud hallides toonides ekspressioonid – ja siis korraga meeldis publikule!” räägib ta.

Oma kunstitegemises seisab ta üksi, nii nagu ta on soolomängija elus üldse. „Eestis on tsunfti kuulumine väga tähtis. Ja kui sa ei kuulu, üritatakse sulle ära teha. Kui vaadata Eesti kunsti maailma, kuidas nad virisevad ja kaebekirju kirjutavad... Mina suudan igal aastal personaalnäituse teha. Ütlen: tehke asju, mida vaadatakse. Pole mõtet vinguda, et miks mu töid ei osteta, kuigi ma olen akadeemilise haridusega.”

Paadunud patrioot

Sanderi „teist noorust”, mille üks komponent on naasmine noorpõlve mängumaale Estoniasse, tähistab ka tagasitulek vahepealsest elupaigast Tallinn-Väiksest südalinnast. Tal on uus korter Tõnismäel, mille pärast ta esimest korda elus pangalaenu võttis.

Sander on viiendat põlve linnainimene, kes peabki end pigem tallinlaseks kui eestlaseks. Ta on valmis iga kell linna teemal sõna võtma ja sel-

le hea käekäigu eest võitlema, sest „liiga palju on inimesi, kellele see on ükskõik“. Viimati tõstata meedias grafititeema, mis sundis nii mõndagi kaaslinlast elus esimest korda silmad tänavasillutisest kõrgemale tõstma.

Kodulinnast rääkides muutub Sander väga kirglikuks. „Tallinna on viimasel ajal valitsenud inimesed, kes pole päritolult tallinlased. Tallinn

MART TAHAB OLLA PARIM IGAL ALAL JA SOOVITATAVAULT MAAILMAS

on neile üksnes elamiskoht, neil pole linnaga emotsionaalset sidet. Käin ringi ja vaatan kohti, kus midagi on lammutatud – need augud on nagu väljatõmmatud hambad. Ma ei saa aru, kuidas keset peatänavat jäetakse auk ja tehakse sinna mingi odav parkla!”

See on üks eesmärk, mille nimel tahaks Sander saada väga rikkaks – osta kõik ära ja muuta linn selliseks, nagu ta tahab. „Linnaplaneering on nii hale ja küündimatu! Vaatan varajasi nõukaaegseid pilte: tollal mõeldi palju terviklikumalt. Pätsi ajal oli ka planeering juhuslik, aga ei tehtud fopaaSID nagu praegu, kus kõik karjub appi,” on ta armutu. „Puudu on tallinlastest, kes võtavad seda kui oma kodu, kus nad elavad. See on suurlinnade häda. Ka London on solgiauk, kuhu voolab lähedalt ja kaugelt kokku inimesi, kes otsivad parema äraelamise võimalust, rohkem *fun'i*; siis ei saa nõuda, et inimene samastuks linna ja tema organismiga. Kuni inimesed on organismis parasiidid, mitte sellega sümbioosis, pole see tervik.”

„Mart tahab olla parim igal alal ja soovitatavalt maailmas,” nendib Estonia teatri juht Aivar Mäe. See kehtib ilmselt nii kunsti kui ka elu kohta. ■

Kauaaegne sõbranna Pirjo Levandi

Mart omandab uut infot väga kiiresti. Vaatab korra paberile ja ongi meeles. Kui on vaja pool tundi enne esinemist laul selgeks saada, siis tema kehitab vaid õlgu.

Ajaga on tal veider suhe. Ta ise võib liikuda selles vabalt, aga kui keegi teine millegagi hilineb, tuleb suur pahandus.

Ta hoolib oma sõpradest, jagab nendega viimast. Sõprade sünnipäevi valmistab ta meeletult ette, mitte ei võta Viru tänavalt juhuslikke odavaid lilli. Mulle on ta maalinud maale ja kirjutanud näitemänge. Kui temaga välja minna, siis on alati kindel, et tema maksab.

Mulle tundub, et tema mitmekülgsus ja ainulaadsus ei hinnata piisavalt. Kui ta elaks kuskil mujal riigis, oleks ta saanud juba ordeni rinda.

Estonia kolleeg Janne Ševtšenko, „Silva” nimisatäitja

Mart tellis „Silva” etenduse tarvis kauni antiikse diivani. Ta oli sellest vaimustuses, kindlasti polnud see kaunitar ka mitte odav. Diivan toodi esimest korda lavale ja meil on Väino Puuraga stseen, kus me pärast hoogsat tantsu väsinult diivanile vajume. Aga oh õudust! Äkki kõlas kohutav rakstus – diivan meie all murdus sõna otseses mõttes pooleks ja üks kaunis nikerdustega jalgadest lebas kurvalt pool meetrit eemal! Võite ette kujutada meie reaktsiooni ja kogu elevust, mis ümberringi valitses. Selle asemel, et olla vihane või nõrdinud, stiilis „Appi, mis nüüd saab!”, palus Mart meil hoopis naerdes mitte liigutada, et ta jõuaks selle naljaka situatsiooni fotole jäädvustada!